

Aina Moll com a dona de família

El títol de la meua intervenció, «Aina Moll com a dona de família», pot semblar a primera vista una mica inapropiat per a una dona que no es va casar mai i que, contràriament a moltes dones fadrines de la seva generació, va tenir una vida professional i pública plena i molt activa. Tanmateix, amb aquest títol he volgut posar de manifest que Aina Moll era, també, una dona amb un gran sentit de la família. Aquí parlaré breument de l'entorn familiar d'Aina Moll, des del punt de vista dels seus nebots.

L'ambient familiar d'Aina Moll té algunes característiques poc comunes que, de ben segur, van influir en la seva personalitat. Hauríem de començar explicant, per a qui no conegui la seva biografia, que Aina Moll va ser la germana gran d'una família nombrosa, de vuit germans.

A aquest fet —ja una mica peculiar, fins i tot per als estàndards familiars d'aquella època—, hi hem d'afegir l'origen menorquí —i, més particularment, de Ciutadella— de la família. Des de Catalunya, de vegades es parla de «Ses Illes» com a unitat, quan en realitat cada una d'elles ha viscut sempre com una comunitat independent, amb les seves particularitats i, fins i tot, diria que amb una certa indiferència mútua. En aquest sentit, es donava la circumstància —i encara avui en dia crec que és així— que era molt més freqüent trobar famílies establertes a Mallorca procedents de territoris amb una cultura distant —no catalana, per entendre'ns— que famílies provinents d'altres illes.

També cal mencionar la importància de la religió en l'ambient familiar. Sempre hi va haver molts lligams socials amb personatges eclesiàstics ja des de Ciutadella, on les dues famílies —paterna i materna, Moll i Marquès, respectivament— estaven molt relacionades amb aquest entorn, i també per mitjà del mossèn

Antoni Maria Alcover, causa de l'establiment a Mallorca de Francesc de B. Moll, primer, i de la seva família, eventualment.

Així mateix, un altre aspecte destacable de la família Moll —potser el més important de tots— era la professió del seu pare, Francesc de B. Moll, i la seva personalitat. En moltes famílies, la professió —ja siguin mestres, pagesos o qualsevol altra activitat— en determina el caràcter. En el cas de la família Moll, aquest caràcter especial prenia un caire gairebé de missió. En primer lloc, amb la tasca gegantina de completar el *Diccionari català-valencià-balear*, que va durar ben bé fins a la maduresa d'Aina Moll i en la qual ella va tenir una participació molt activa. I, d'una manera més general, amb la defensa de la cultura catalana en unes condicions i en un entorn poc favorables —si no obertament hostils— durant la major part de la vida de Francesc de B. Moll.

Francesc de B. Moll estava molt orgullós de la seva nombrosa família: dels vuit fills i dels disset nets. Criaturer de mena (*al·loter*, com diríem a Mallorca), es trobava molt a gust en la seva casa plena de nins i nines, primer propis i després, de segona generació. Un dels records més vius de la meua infantesa és el de les multitudinàries reunions familiars el dia de Nadal, quan «s'avi» repartia la rabassa a una gran filera de tots els nets; això sí, estrictament ordenats per edat. Naturalment, tal com recordava la meua cosina Susanna Moll Kammerich en un escrit recent, «gran part del mèrit d'una família tan nombrosa era de la meua àvia, Francisca Marquès, que, a més d'ocupar-se de tota aquesta prole i permetre que Moll pare dediqués totes les hores del dia al diccionari Alcover-Moll, a l'Editorial i a la llengua i literatura, també va aportar a la genètica i a l'educació dels fills trets importants: la discreció, la humilitat, l'austeritat o l'esperit de servei, entre altres». No només s'encarregava de tota la intendència de la casa, sinó que a més, fent ús dels coneixements adquirits per part de la seva família a Ciutadella de sastres i sastresses, confeccionava tota la roba de petits i grans. Gràcies al seu estil de vida abnegat i dedicat a l'educació i el benestar de la família, aquesta va poder surar en els moments més difícils econòmicament.

Així, hem d'imaginar-nos una casa plena d'al·lots que jugaven a conillons (fet i amagar), sense tenir cap escrúpol a travessar corrents el despatx de Francesc de B. Moll, que tenia dues portes, o a amagar-se allà, de vegades sota l'escriptori mateix, mentre ell continuava impertèrrit la seva tasca intel·lectual malgrat les rialles, els crits i els renous propis de l'activitat lúdica dels seus fills; de tots, tret de n'Aina i na Xisca, les dues més grans, que, per diferència d'edat i per inclinació natural, preferien dedicar-se a estudiar o a activitats més pacífiques. Elles dues —però, especialment, n'Aina— eren unes estudiants brillantíssimes. Com diu Francesc de B. Moll en les seves memòries: «Allò d'haver d'anar a escola i quedar bé en demanar-los la lliçó, només va caure en gràcia a les dues majors: n'Aina i na Cisca. Els professors no tenien queixa d'elles, i les citaven com a

alumnes exemplars». D'elles dues, n'Aina era la que duia la veu cantant i qui exercia amb convicció el paper de primogènita —per exemple, posant ordre a taula durant els àpats, o moderant, de vegades amb un èxit dubtós, els impulsos més sorollosos dels seus germans. Aquesta autoritat no era discutida, va ser tota la seva vida el referent i l'exemple dels seus germans i germanes. Tinc la impressió que aquest fet va contribuir també a accentuar les seves característiques innates de lideratge, de prendre responsabilitat i d'actuar en conseqüència amb els seus valors. Però, alhora, de tolerància, i de saber argumentar, dialogar i intentar convèncer persones amb idees diferents.

Menorca i Ciutadella, com a lloc d'origen familiar, tenia i té un valor sentimental i afectiu enorme. Diria que això és així també per a la segona generació de Molls, que, encara que hem visitat molt esporàdicament el lloc on van néixer els nostres avis, segueix essent un lloc especialíssim. En el cas de n'Aina, a més, era el seu lloc de naixement. Tant ella com la seva germana Xisca i el seu germà Josep van néixer a Ciutadella, on la meua àvia trobava en la família Marquès el suport i l'ajuda en els primers mesos dels petits. També es dona la circumstància que n'Aina i na Xisca van haver de passar els tres anys de Guerra Civil a Ciutadella, separades dels seus pares —l'any 1936, quan n'Aina estava a punt de complir els sis anys, els seus avis Marquès, de visita a Palma, van tornar a Ciutadella acompanyats de n'Aina a fi que passés l'estiu amb ells. Inicialment na Xisca no hi va voler anar, però, passats uns dies, com que s'enyorava de la germana gran, va accedir a anar-hi aprofitant un viatge del conco En Bep (germà de Francesc de B. Moll) i la tia Juanita, que retornaven a casa seva, pels volts de juliol d'aquell any. Així va ser que la família es va trobar, en esclatar la Guerra, en bàndols diferents, i les dues nines creixeren entre Ciutadella i una finca familiar dels voltants. Anys després, el vincle familiar amb Menorca es va intensificar encara més per als germans més joves, que passarien molts estius a Macarella —en aquells anys de finals dels quaranta, un autèntic paradís—, en companyia del conco En Bep i la tia Juanita, i en ple contacte amb la natura verge. Aquestes estades conserven un caràcter autènticament mític encara avui dia entre la família. Curiosament, n'Aina, amb poca tirada a les incomoditats de la vida a l'aire lliure, no va participar gaire en aquestes sortides; preferia passar els estius a Palma, en un ambient més tranquil que l'habitual.

A la família Moll, malgrat l'especialització en les tasques dels dos progenitors, no hi va haver discriminació de gènere quant a l'educació. Hi havia a casa un ambient tolerant, i cadascú va poder seguir les seves inclinacions. Dit això, com és natural, Francesc de B. Moll va voler fer partícips els seus fills de la seva passió per la filologia. Com a exemple d'això, durant l'estiu del 1947, en què va fer una campanya per Catalunya d'enquestes dialectals per a l'*Atlas lingüístico de la península ibérica*, se'n va emportar les dues filles més grans, n'Aina i na Xisca, en aquell moment de disset i quinze anys, respectivament. Entre altres motius, volia que «co-

mençassin a interessar-se en l'estudi seriós del català», i ja a aquella edat les va instruir en els rudiments de la recollida de lèxic i la transcripció fonètica.

Des de ben joveneta, n'Aina va tenir un gran interès per la cultura i la llengua. Això es posa de manifest, per exemple, en un llibre de signatures on, des dels catorze anys, n'Aina anava compilant poemes, pensaments o petits escrits de moltes de les personalitats de la cultura que visitaven casa seva. Cap dels altres germans no va tenir aquesta pensada, ja que vivien l'anar i venir de personalitats com una cosa absolutament natural. Us transcripció aquí la primera entrada, de gener de 1945, quan n'Aina tenia catorze anys i escaig, a càrrec de Maria Antònia Salvà:

Per n'Aineta Moll

T'he vista dins un somni mig rosa i mig poncella
i sé que en gentilesa t'assembles al teu blanc;
t'he vista dins un somni intel·ligent i bella
i em plau signar la fulla d'aquest ton llibre blanc.

El viure és bell. Espera, avença per la vida,
veuràs les meravelles amb què l'exorna Déu
i dins ton cor la flama del bé mai extingida,
et contaran mil coses el sol o bé la neu.

Davant ta juvenesa, que és broll de joia sana,
qui mai t'auguraria l'eixut del desengany?
—Rosers de primavera plantà ma edat llunyana
i he vist com espletaven en roses de tot l'any.

I una altra, de setembre de 1951, per en Jaume Vidal:

Aina Moll

I tu, per on et passeges,
Aina Moll, tu, navegable
d'esperances a la vela,
tu, de quins vents, Aina, diga'm,
tu, per quina mar, per quin
passeig, ombrada d'acàcies
i el llibre davall el braç,
aquell que cercam, que s'ha de llegir
d'amagat, aquell
que tu ja saps, aquell, Aina,
que no sabem, perquè no
sabem per on et passeges?

N'aina va conservar aquest costum de recollir escrits fins a l'edat adulta, amb una darrera entrada corresponent a Lluís Llach, l'any 1985, on transcriu la lletra de la seva cançó *Somniem*, i tanca l'entrada amb un «Tenim pressa!» que, per desgràcia, és encara una expressió ben actual, trenta-cinc anys més tard.

No es pot negar que el pare estava especialment satisfet que una de les seves descendents continués la seva passió i col·laborés activament amb ell. N'aina, com diu el seu pare, acabà el batxillerat «d'una manera digna de com l'havia estudiat: amb matrícula d'honor i premi extraordinari, i amb la particularitat que, havent enfocat el batxillerat cap a la carrera de Lletres, en el concurs per al premi extraordinari va redactar el tema de Ciències. Sempre s'havia interessat per totes les matèries i havia obtingut les millors qualificacions tant de Ciències com de Lletres». Com solia dir ella, «quan es fa una cosa, val més fer-la bé». En efecte, després del batxillerat va estudiar la carrera de filosofia i lletres a Barcelona i va iniciar, doncs, una carrera professional en l'àmbit de la filologia, establint així un vincle més amb el seu pare.

Tanmateix, crec que és un fet al qual ella mateixa no donava gens d'importància. Malgrat haver nascut en una època molt diferent a l'actual, era una dona avançada al seu temps: independent, autosuficient i interessada en l'estudi i en l'exercici d'una professió a la qual va voler dedicar tota la seva energia. Va ser la primera de la família a treure's el carnet de conduir, cosa que a Francesc de B. Moll, completament desinteressat pel maneig de qualsevol artefacte mecànic més enllà de la seva màquina d'escriure, no se li va acudir fer en tota la vida. També, una vegada assolida una certa estabilitat laboral, n'aina va comprar un terreny a la vora del poble de Biniali, on, l'any 1966, va fer construir una petita casa que seria el centre de reunió familiar de caps de setmana durant molts anys.

Aina Moll va ser una persona de fe i de compromís. Fe religiosa amb una actitud de gran tolerància, i que jo crec que era viscuda com un aspecte més de la seva identitat cultural. Però no només religiosa, ja que també va ser una persona d'una fe indestructible en la pervivència de la cultura i la llengua catalanes, i amb un sentit de missió per treballar de manera incansable en favor de la llengua i la seva difusió, fins al punt de voler dedicar-hi la seva vida. Al mateix temps, però, tenia un profund sentit de la família.

Per a tots els disset nebots ella era «sa tia Aina», i puc dir que va ser molt estimada. Per a ella érem el que són els nebots per a una persona amb un gran sentit de la família que no té fills propis. Era natural reunir-nos a tots el dia 6 de gener perquè a casa seva els Reis havien deixat un present per a cada un de nosaltres; o rebre'ns a qualsevol dels seus germans amb els nebots corresponents a la casa de Biniali. També, compartia el seu pis a Barcelona amb els nebots que estaven estudiant allà durant la seva etapa de directora general de Política Lingüística. La recordo sempre somrient, sempre tranquil·la, desprenent una gran seguretat i una autoritat natural.

Va ser una persona de conviccions profundes que se sentia defensora d'una causa noble. Al mateix temps, però, el més destacable d'Aina Moll era el seu caràcter sempre amable, educat i humil, sempre escoltant i dialogant per aconseguir aquest «clima de consens general i de respecte dels drets de tots» que va aprendre de la seva família i que va voler imprimir a la seva tasca de normalització lingüística.

FRANCESC MOLL ECHETO
Nebot d'Aina Moll